

שלהזן ערוך המדות הלכה ומוסר

כולל

חלק ההלכה, וחלק המוסר.

ההלכה: בו נידונו הקרי הלכות, בירורי דינים וגדרים
הלכתיים בהלכות מדות.

למוסר: בו באו דברי מוסר, ודרכי כבישת המדות
הטובות, וההרחקה מן הרעות.

מאשר חנני ה' יתברך
הצב"י אסי הלוי אבן יולי ס"ט

פעה"ק ירושלים תובכ"א

שנת "הביאני אל בית היון והגלו עלי אהבה"

(שיר השירים פ"ב פסוק ב')

התשס"ח לפ"ג

הרב דוד יוסף
רבה של "הר נוף" וראש בית המדרש "יחוד דעת

בית ירושלים ד' מרחשון תשס"ח

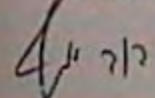
מכתב ברכה

הובאו לפני גליונות הספר הנפלא "שלחן ערוך המדות" על דרך הגהנת האדם במדות נכונות על פי ההלכה ועל פי דברי רבותינו הפוסקים, אשר חיבר וכתב ידינו וחביבי הוקר והגעלה, מיחידי סגולה, האברך המצויין, סיני ועוקר הרים, שוקד על דלתות תורה בהתמדה מופלאה לילה כיום יאיר בהשכחה באורה, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, יראת ה' היא אוצרו, מוכתר במדות נעלות, כשי"ת הרב הנאון המצויין רבי אסי הלוי שליט"א, מבחידי הלומדים בבית מדרשנו "יחוד דעת"

והנה כבר יצא שמו של הרחי"ג המחבר שליט"א לשם ותחלה בספריו שרית "נחלת לוי", ובהם הראה את כוחו הנודול בעיון ישר ועמוק ובבקיאות רחבה בדברי רבותינו הפוסקים הראשונים והאחרונים, וכמעשהו בראשון כך מעשהו בשני, ובזרעו ובמכירו קאמינא שבנוסף על שקידתו המופלאה בתורה היונו גם מיוחד במינו במדותיו המופלאות ובנהגותיו בין אדם לחבירו, ולכן בודאי שמחמת היותו נאה דורש ונאה מקיים כי לא נאה כי לו יאה לחבר ספר שיהיה מורה דרך אמיתי על פי ההלכה ועל פי דברי רבותינו הפוסקים לדרכי המדות והמוסר שראוי לו לאדם שינהג בהם

והנני לברכו שיוכה לברך על המוגמר ולהוציא את הספר היקר הזה לאור שלם, וזכה להמשיך להפיץ מעיינותיו חוצה ולהגדיל תורה ולהאדירה באורך ימים ושנות חיים ונחת מכל יוצאי חלציו אמן

בברכת התורה
ובירידות נאמנה

דוד יוסף

ישיבת חברון כנסת ישראל ובע"פ 5757
HEROD YESHIVA KNESSET ISRAEL, GREAT WALL COLLEGE
RABINOVICH COLLEGE

ע"פ ד' אהרן קצנלס
לפני גליונות הספר הנפלא "שלחן ערוך המדות" על דרך הגהנת האדם במדות נכונות על פי ההלכה ועל פי דברי רבותינו הפוסקים, אשר חיבר וכתב ידינו וחביבי הוקר והגעלה, מיחידי סגולה, האברך המצויין, סיני ועוקר הרים, שוקד על דלתות תורה בהתמדה מופלאה לילה כיום יאיר בהשכחה באורה, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, יראת ה' היא אוצרו, מוכתר במדות נעלות, כשי"ת הרב הנאון המצויין רבי אסי הלוי שליט"א, מבחידי הלומדים בבית מדרשנו "יחוד דעת"

שמחתי לראות ספר גדול ונכבד שהוציא לאור העולם תלמידי ישיבתנו הק' ישיבת חברון כנסת ישראל הרה"ג ר' אסי הלוי שליט"א שכבר נודע בשערי המצוינים בהלכה בספריו החשובים נחלת חלף, ועכשיו נשאו לבו להוציא לאור עולם ספר שלם של שלחן ערוך המדות בהלכה ובמוסר, ומתפעט שראיתי נוכחתי לראות כי הפליא לעשות וערך ספר שלם מלא ונדוש בסדר נכון ובשפת כבודה בהורה דבר דבור על מכונו הכולל תורת המדות בהלכה ומסודר כשולחן ערוך לפני המעיין, והספר מקיף מאד ומביא הרבה ידיעות טועילות, וגם הוסיף הרה"ג נוסף משלו להשלים הידיעה בטוב טעם ודעת. ואין לי אלא לברכו שימשיך בדרך עליה הוסיף לכות הרבים בתורתו הרחבת, ויטעו טענותיו להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה ועמליה
דוד כהן

אשר זעליג רייס
כ"ג
מנחת יצחק ה"ז

תשרי תש"א

הנהגותיו של אביו ז"ל אשר זעליג רייס
היו מפורסמות ונחשבו כמקור ללמדנים
והנהגותיו היו מפורסמות ונחשבו כמקור ללמדנים
והנהגותיו היו מפורסמות ונחשבו כמקור ללמדנים
והנהגותיו היו מפורסמות ונחשבו כמקור ללמדנים

אשר זעליג רייס

אשר זעליג רייס

הנהגותיו של אביו ז"ל אשר זעליג רייס
היו מפורסמות ונחשבו כמקור ללמדנים
והנהגותיו היו מפורסמות ונחשבו כמקור ללמדנים
והנהגותיו היו מפורסמות ונחשבו כמקור ללמדנים
והנהגותיו היו מפורסמות ונחשבו כמקור ללמדנים

מפתחות מפורטים נמצאים בסוף הספר עמי תפ"ט

שער המדות

הלכות מדות.....	ז	חלק ההלכה	סימן א
התעוררות לעבודת המדות.....	טז	חלק המוסר	סימן א
דרך עבודת המדות.....	לד		סימן ב
התבוננות במעשיו.....	מ		סימן ג
הדרך ליישם קבלותיו.....	מ		סימן ד

שער הנאווה

הלכות נאווה.....	מ	חלק ההלכה	סימן א
הלכות יודרא.....	קכ		סימן ב
ננות הנאווה.....	קכ	חלק המוסר	סימן א
דרך כבישת הנאווה.....	קכ		סימן ב

שער הכעס

הלכות כעס.....	קכ	חלק ההלכה	סימן א
ננות הכעס.....	קכ	חלק המוסר	סימן א
דרך כבישת הכעס.....	קכ		סימן ב

שער השמחה

הלכות שמחה תמידית ובמצוות.....	קכ	חלק ההלכה	סימן א
חייב שמחה ועצב במשך ימות השנה.....	קכ		סימן ב

סימן ג
סימן ד
חלק המוסר

איכור ריבוי שמחה ונדריז..... רצנ
הלכות מושב לצים..... שנ

השמחה התמידית

סימן א השמחה התמידית..... תיז
סימן ב הדרך אל השמחה התמידית..... תל
סימן ג פרטים נוספים להשגת השמחה התמידית..... תמ
סימן ד שמחה בעת צער..... תמו
סימן ה שמחה בעת יסורים..... תנ

שמחה במצוות

סימן ו שמחה במצוות..... תס
סימן ז הדרך להשגת השמחה במצוות..... תעה
סימן ח פרטים נוספים להשגת השמחה במצוות..... תפא

מפתחות מפורטים..... תפט

הקדמה

מה אשוב להי כל תנמולוהי עלי, אודה ה' סאד כפי ובתוך רבים אהללנו, על כי הנדל
חסרו ואמתו עמדי והגני נצב בפתח ספרי הקמן "שלחן ערוך המדות" הטוב דולך
סביב חיוב מצות עשה ד"זהלכת בדרכיו" לפרטיו ונדריז, דודו להי כי טוב כי לשלם
חסרו, ויהי רצון שאוכה לכיין לאמיתת של תורת, ואימא מילתא דתתקבל, ולא אנשל
בדבר הלכה, וישמרו בי חברי.

המניעים לכתובת ספר זה שנים הסת, וזאת יצא ראשונה, כי הגה רנילים העולם
לחשוב שאף שהמדות הטובות מעלתם עצומה ונשגבה, וכך אמרו הכסיו
זכרונם לברכה דרך ארין קדמה לתורת, מיט אין המדות מתוך תריינ מצוות אלא הם
הכנות עיקריות אלהם בקיומם או כביטולם. והרי שסבורים שהמדות אינם חיוב, כי
אם דבר חשוב עד מאוד.

ברם לקושטא דמילתא אין זה מן האמת אלא ההליכה במדות הטובות וההרחקה מן
הרעות היגן חיוב נמור דבר תורת, כשם שחובה לשמור כשרות, שבת, וכל שאר
חלקי התורה, כן יש חובה נמורה ללכת במדות הטובות, וכאשר כל עין תראה שבמטעם
כל הראשונים מנו חיוב זה כמנין תריינ מצוות, ושהוא חיוב נמור דבר תורת, וכפי
שקיבצנום להלן (שער המדות חלק ההלכה סעיף א). והרי שמי שישית ליבו לדבר גדול
ועצום זה, חייב שיגש שנית אל המדות בצורה אחרת, ויפנה את ליבו אל לימודם
ועשייתם בדרך שונה לחלוטין מוז הרווחת בעיני ההמון. והרי ההפרש בין אם המדות
דבר חשוב עד מאוד, לבין אם הם חיוב נמור מן התורה, הוא כהפרש מורה מסערכ
והאור מן החושך, ועל אחת כמה וכמה שהמדות טובכות אותנו במשך כל שעות החיוב,
יום ולילה לא ישבותו, בכל עת ובכל שעה, והרי שתועלת ספר זה ומעשרו מכוארת,
והיה אם יכנס דבר זה בלבד למודעות אפי' מקצת מן ההמון, והיה זה שכרי.

וזאת שנית כי גם מי שניגש אל רכישת המדות, הרי שעומד הוא בפני שוקת שבורה,
מאחר וישנה בדעת העולם תערובת בין המותר לבין האסור, בין דין לבין
חסידות, ולא ידועים הם נדרי המדות, מתי חובה מתי רצוי ומתי חסידות, וכענין במדת

עשה וכו' לא קשיא, ושבתתי אני את השמחה שמחה של מצוה, ולשמחה מה זה עשה, זו שמחה שאינה של מצוה. ע"כ. והרי שמחה שאינה של מצוה, אינה ראויה, ועליה נאמר ולשמחה מה זה עשה.

שמחה מוצעת ואשר

ג. ונראה לאור האמור, דהכוונה כאן לשמחה פעילה, ובמקביל של שמחה מצוה שהיא שמחה יתירה, וכפי שיבאר גדרה בעדיה לקמן וסימן זה סעיף ת. ולא דובר כאן בחיוב השמחה בעצם, שבו אנו כעת עסוקים, שהיא שמחה של אושר והיינו שמחה פנימית, וכמו שיבאר בריש אמיר (שער השמחה סימן א סעיף א) ששני חלקי שמחה יש, האחת בעצם, והיא השמחה התמידית, והשנייה בקיום המצוות, והרי זה מבואר יחד עם כל הראשונים יחדיו, ואומנם בספר כי הקמח נישט שער השמחה) ביאר שהשמחה במצוות דווקא ולא בעלמא וד"ל, אין השמחה ראויה בעוה"ז כי אם בעבודת השם יתברך. עכ"ל. ועוד לו נבדיח ומפני כתב, ומפני שחייב אדם לפעול בשמחה העוה"ז, חקנו חכמים לברך על שני יין הטוב והמטיב וכו', עכ"ל. וכן בספר חובות הלבבות (שער עבודת האלוהים ריש פרק עשרה) כתב, שהשמחה תהיה רק בצבחה ה' ע"ש ודו"ק. וכן בספר פלא יועץ וסי' עד שישנו כתב שאסור לשמוח בדברי רשות, רק במצוה. וכן פסק בספרי ארח מישורים וז"ל וזה מ"כ כי השמחה בדברים בעלמא, שלא נשען עליה אינה מן הראוי, שעליה כתיב ולשמחה מה זה עשה, וסקודו מדברי הגמרא שם ת"ל ברם יש לומר בכל הני בחילוק ד"ל, שייחבו לשמחה פעילה, שהיא אין לה מקום רק בשמחה במצוות, ולא דובר על השמחה בעצם, שהיא אושר ושלוה שהיא

תמידית, ואינה תלויה בשמחה במצוות, וכפי שמוכח מדברי הרב כד הקמח גופיה, שהרי שתיית יין גורמת שמחה יתירה פעילה, ועל כך כתב שחייבים למעט. וכן בפלא יועץ ת"ל ראיותיו המה מאיסור מילוי פיו שחוק ולפענא, והרי שדובר בשמחה יתירה הפורצת חוצה, וכן מבואר החילוק בין שמחה פורצת לשמחה פנימית ברמב"ם בפירוש המשניות (ברכות פ"ט מתני' חייב אדם לברך וכו') וד"ל, וכמו כן אמר ע"ה להרכות בשמחה ובשחוק, אבל התה השמחה במעשים עליונים. רוצה לומר לפעול הצדק ולדרוף אותו, ואולם הוהרת הכתיב על היגון והדאגה כל כך הוא גלוי ומפורסם בפס"ם בדברי הנבואה, שאין צורך לדבר עליו. עכ"ל. וכן מבואר ברבינו יונה בשערי תשובה (סי' כ"ט) על הפסוק ומתוק האור ושוב לעינים לראות את השמש (קהלת י"א), כתב, פ"י חוה"ל דבר על ימי הזקנה, שהמשיל אותם לערב, ובפניו כי חשק לא יטעם את אשר יאכל ואת אשר ישתה, כדמי ברזלי הגלעדי, אמר כי יש לו לזקן ליעוה במאור השמש, ואל תקצר נפשו עליו, כי קצר הגפוש מונע ממלאכת שמים, ויערב לו האור כאשר יערבנו לעומת ימי החשך הבאים, כאשר יזכיר במקרא אשר למטה מזה (מסוק תבא) כי אם שנים הרבה יחיה האדם בכלום ישמח, ויזכיר את ימי החשך כי הרבה יהיו כל שבא המל פירוש גם כי יזקין האדם מאד, אל יהי על צפו למשא, אך בכל שנותיו ישמח, למען לא יאב אחת משנותיו, ולא יאבד מעבודת הבורא ויזכור [דהיינו אם יזכור] ימי החשך כי זהו יהיו, ואז לא יוכל לעבוד עבודה. עכ"ל. והי שהשמחה הפנימית היא אושר, ודרך להשיג בגשמיות באכילה ושתייה מה שנמצא בחי' ועל כן עליו להשיגה בדרכים גשמיות אחרות וכגון במאור השמש. וכ"כ הארחות בדיק

הצדקה הדין

ה. הלק נוסף של השמחה הוא החיוב להצדיק את המאורעות הקשים שבאו עליו, כי באו עליו מחמת חטאיו, לכפר עוונותיו.

ושער השמחה ד"ה אמנם) שהשגת השמחה על ידי שתי יין בשיעור הנכון כמנהג המשכילים,

משוכחת, והוא שיגבר השכל על היין, ולא יגבר היין על השכל. ע"ש.

הצדקה הדין עליו

ה. א. כתב הארחות צדיקים (ערך שמחה) כי במדת השמחה תלויה מצות עשה שצדיק כל מאורעותיו, שנאמר (דברים ת"ח) וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסוך. עכ"ל. וע"ש שהאריך כי לכך צריך כשתון ואמנה. וכ"כ בספר שערי תשובה (שער ד ס"ו י"ג) וחייב אדם להתבונן ולרעת כי אין ההלצה אשר מצאתהו והיסורין הבאים עליו לפי טול ענו ורוב חטאיו, אך השם יתברך מיסרו ודך כוסר האב את בנו בחמלת ה' עליו, שנא' וידעת עם לבבך כי כאשר וגו'. ועוד כיוצ"ב כתב (בשער ג סימן י"ז) דוידעת וגו' היא מצות עשה של זכרון חסדי ה' להתבונן בהם. ע"כ. וכ"כ הסמ"ג (שער י"ז) וד"ל, מצות עשה לצדק את הדין על כל המאורע, שנאמר וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסוך וכו', וכל אדם צדיק או בעל תשובה שמהרהר על המאורעות שאינם לטובתו, עליו הכתוב אומר אני יסרתיו חוקי ודעתם וגו'. עכ"ל. ובספר בריית משה ועל הסמ"ג (שם) תראה מקור לכך מפסיקתא זוטרותא וז"ל ע"כ על הפסוק תמים וד"ל, ללמדך כמה גדלים יסורין שמקרבים את האדם תחת כנפי השכינה, ע"כ. וכ"כ הסמ"ק (סימן ח) וד"ל, לצדק את הדין על כל המאורע כדכתיב (דברים ח) וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה'

אלהיך מיסוך. דרשו חכמים (ברכות דף טו) אם הריעוך הרבה, יהא בעיניך מעט, ואמור מעט מחובי נגבתי, יהיה שמח ביסורין כשבאין עליו, ואם אינו יכול לסובלן, מכל מקום לאתר שיעברו ישמח בהם, וישתוק ואל יתפש בהם, כדאמרין (ברכות ה) אגרא דיסורין שתיקתא. ומצוה זו נוטה מאד אל האהבה, כאשר דרשו רבותינו (ברכות נ"ו ע"א) ככל מאודך, ככל מדה ומדה שהוא מודד לך. גם מצוה זוהי הראשונים שהיו מחבבין היסורין, וגם דרש רבי עקיבא חביבין יסורין. עכ"ל. והסכים על ידו הסמ"ק מצורין (שם) ע"ש בדבריו המעוררים לבבות בקבלת היסורין, וכ"כ הב"ה (במנן המצוות שלו שבריש הספר עשין את קמ"ג צדק הדין. עכ"ל. וכדכתיבו בהנהגות מהר"ם טרו"ב כמקום. ועוד ראה לקמן בסמך שכן מפורש בב"ה (הלכות ברכות). ואולם התועפות ראם ועל חיראים בהקדמת למנוח ראשון עמוד השניות. ועל בסימן ת"ל כתב שהיראים למד כב"ה שהיא מצות עשה על דינים, וכמבואר לו בסימן ת"ל, ולא צדוק הדין, וע"ש. וע"כ כל בו (סי' ט"ז) ד"ה (סדר הברכות) דכתב ואין ראוי לאדם שיכעוס, רק שיקבל גזרת השם מאהבה, שכל מי שנותן מחשבת היגון בלבד, קרוב לכפור בחש"י. הלא תראה שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא